

Johan Skjoldborg og hans rejse til Amerika

af Henrik Asferg

Artiklen giver et portræt af husmændenes digter Johan Skjoldborg og hans rejse i Amerika 1910-11. Den afdækker hans holdning til udvandring ud fra hans bog »Gennem de forenede Stater i Amerika« fra 1911.

Johan Skjoldborgs oldefar stammede fra Skjoldborg Sogn (Hundborg Herred). Stednavnet blev knyttet til familien, og Johan tog navnet officielt i 1901. Han blev født i Øsløs den 27. april 1861. Johan Skjoldborg debuterede som forfatter med novellesamlingen »I Skyggen« i 1893. Hans første roman, »En Stridsmand«, kom i 1896; den måtte han selv betale udgivelsen af, fordi ingen forlægger turde binde an med den. Hans litterære storhedstid ligger omkring 1900 til 1915, og hans popularitet i befolkningen nåede sit højeste, efter at husmændene i 1918 overdrog nøglen til et hus i Løgstør, der blev bygget for midler fra en landsindsamling blandt husmændene til deres litterære talsmand.

Under min praktik på Museum Thy læste jeg en artikel om Johan Skjoldborg-samlingen i Løgstør og fejringen af forfatterens 100 års dag i 1961.¹ Løgstør Arkiv stod dengang pludselig og manglede en bog i samlingen: »Gennem de forenede Stater i Amerika« fra 1911. Bogen var totalt forsvundet eller i hvert fald sjælden. Men en dag kom der en dame, der havde hørt om manglen, og kunne fortælle, at hun havde bogen. Den var udkommet som tillægsgang til »Hus og Hjem«. Jeg satte mig for at finde en udgave i 2017 og læse den. Det var ikke blevet nemmere.

Bogen »Gennem de forenede Stater i Amerika« var interessant, fordi den sammenholdt med den mængde arkivalier, der i øvrigt var i Skjoldborg-samlingen på Museum Thy, gav et godt indblik i Johan Skjoldborgs holdninger til selve udvandringen til Amerika.

Hans indtryk af Amerika blev til en bog, som andre forfattere før ham havde gjort. Den norske forfatter Knut Hamsun besøgte Amerika to gange – fra februar 1882 til efteråret 1884 og igen fra efteråret 1886

til sommeren 1888. Han arbejdede som jordarbejder, grisepasser, kontorist, sporvognskonduktør og foredragsholder. Og bogen om hans Amerika-oplevelser »Fra det moderne Amerikas åndsliv« kom på forlaget Gyldendal i 1889.

Journalisten Henrik Cavling tog i 1888 til Amerika, som vi senere skal læse. Johannes V. Jensen rejste som 23-årig i 1896 til Amerika, men den afgørende rejse foretoges i 1905, der ender med værket »Den nye Verden« i to dele. Det var derfor ikke noget usædvanligt, at en dansk forfatter rejste til Amerika. Det var noget, der skulle prøves.

I vennen og forfatterkollegaen Johannes Buchholtz' roman: »Vanda Venzel« fra 1939 kommer Buchholtz også ind på Johan Skjoldborgs Amerika-rejse. Romanen er Johan Skjoldborgs kone, Louise Skjoldborgs (1873-1942), fiktive livsroman. Hvor tæt den kommer på virkeligheden, ved hun bedst selv. Som folkemindetforskeren August F. Schmidt sagde, »hvor meget der er digtning og hvor meget der er i virkelighed, er ikke godt at sige for udenforstående.«²

Men for at få nuancerne med i historien må man indimellem se sig om i skønlitteraturen. Selve beslutningen beskrives således i »Vanda Venzel«:

»Nu prikkede Jørgen mig på skulderen og sagde: – Jeg ved en anden udvej: Amerika!

Og han begyndte at fortælle, om de mange henvendelser, han havde fået fra foreninger og fra private i Amerika, om at gøre en rejse fra New York til Stillehavet, holde foredrag og læse op, besøge danske venner og se, hvordan de havde indrettet sig.«³

Og lidt senere uddyber Jørgen Guldager (det navn, som Johan Skjoldborg fik i »Vanda Venzel«) sin begrundelse for, at han måtte til Amerika:

Skjoldborg ligner en cowboy, men det er ikke et billede fra Amerika. Det er taget ved fotografen i Allinge, Bornholm!

»Jeg mangler i min udvikling at se Amerika. Aa, hvor har jeg ikke tit hørt det navn i min barndoms- og ungdomstid – det forjættede land. Amerika har suget alle de dygtige blandt vore proletarer til sig – dem, der ikke ville give op. Jeg vil se, hvad der er bleven af dem – og jeg vil se alt det andet storslåede derovre.

Jørgen fik igen sit lystige smil. -Ved du, hvad en gammel jyde i Nebraska skrev til mig? Du kan sags tens, Guldager: Først rejser du over og holder foredrag for os om Danmark. Det tjener du penge ved. Og bagefter rejser du hjem og fortæller danskerne om Amerika – det tjener du også penge ved!«⁴

DYNÆS OG GÆLDEN

Johan Skjoldborg havde købt den lille landejendom Dynæs ved Juelsø i 1907. De såkaldte Dynæs-fester

(folkefester) begyndte så småt herefter at samle et større publikum, og regningen hos de forskellige købmænd i Silkeborg og omegn blev større og større. Derfor kan Skjoldborg godt have tænkt at »den anden udvej« var at rejse til Amerika for at tjene lidt ekstra penge.

Men før han rejste til Amerika, ansøgte Skjoldborg også Greve William Ahlefeldt-Laurvig (1860-1923), der var udenrigsminister i Statsminister Berntsens regering fra 1910-13, om et lån på 3.000 kr., svarende til 200.000 kr. i nutidsværdi. Pengene skulle bruges til at betale den klatgæld af ubetalte købmændsregninger, som Skjoldborg havde oparbejdet i forbindelse med selskabeligheden på Dynæs. Denne korrespondance findes også i Skjoldborg-samlingen på Museum Thy. Og som Skjoldborg skriver, er det »breve, der sikkert vil få stor betydning for mit liv«. Det betød i hvert fald senere, at han ikke kunne eje jordisk ejendom, der derfor måtte stå i hans kone Louises navn, fordi han blev erklæret konkurs.

Selve rejsen til Amerika foregik fra den 10. november 1910 til den 25. maj 1911. Den første Dynæs-fest efter Skjoldborgs retur kom den 8. juli 1912, og her strømmede det til Dynæs. Hele to folketingsmænd talte (den radikale Povl Christensen og den socialdemokratiske K. M. Klausen) til forsamlingen, og operasanger Johannes Fønss sørgede for det musikalske indslag. Året efter (1913) var kulminationen (20.000 deltagere), men derefter gik det hurtigt tilbage – 1914 kunne mønstre knap 1.000 deltagere. I 1914 var Skjoldborg ikke selv til stede, men sendte telegram fra udlandet, denne gang Tyskland. I 1915 gik Dynæs på tvangsauktion.

Amerika-rejsen var en kortvarig afbrydelse af Skjoldborgs arbejde i husmandsbevægelsen. Men han brugte efterfølgende sin rejses konklusion til at sammenligne Danmark og Amerika. I *Politiken* skrev han blandt andet en kronik i 1911 under overskriften: »Hvorfor være Husmand i Danmark, når man kan blive Herremand i Amerika?«, og heri erklærede han:

»Den, der kan blive herremand i Amerika, han kan nu om dage ved samme flid, udholdenhed og sparsommelighed blive en selvstændig stillet hus-

mand i Danmark. [...] Ganske vist er der den forskel, at når de dør, så efterlader han i Amerika 50 eller måske 100.000 kr., medens husmanden i Danmark kun efterlader sig 2000 eller 5000 kroner. Men når de er døde, kan det så egentlig ikke være revnende ligeegyldigt!«

MEN HVAD MØDTE SKJOLDBORG I AMERIKA?

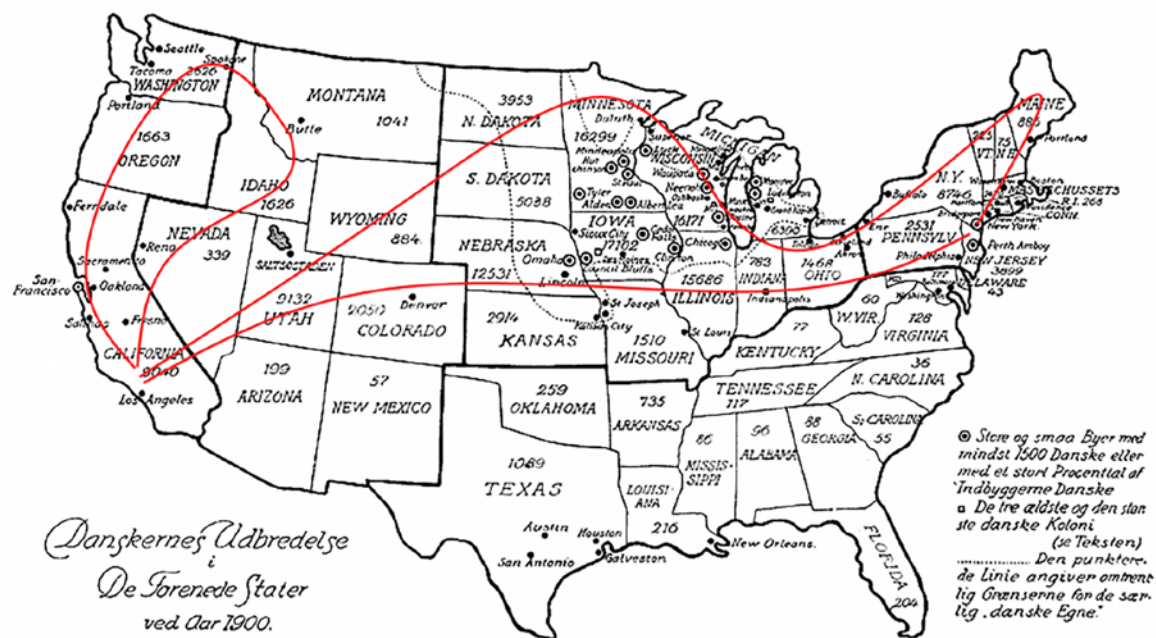
Han opsøgte på turen bekendte og nye venner, han fik undervejs. Og skrev herom i bogen:

»En del af emigranterne er gået i dybet, nogle er hvirvlet ned inde i de store byer, og andre sidder nu som stakkels, åndelig fattige, uddøde mennesker – rugende over store gulddynger. Men som helhed har denne udvandrerslægt, der hjemme var vant til livets hårdhed, under de bedre sociale tilstande, rettet sig i lyset til en sund, fri og stout slægt.«⁵

Hans analyse af samfundsforholdene både i Danmark og Amerika ender med at blive en reprimande til de danske politikere, fordi der var en grad af tvang involveret i udvandrernes beslutning om at forlade landet:

»Derfor er et hovedstandpunkt i et virkelig nationalt samfundsstyre, hvad partistandpunkt man end indtager, dette: at gøre vort Fædreland til et godt folkehjem, hvor der ingen stedbørn findes, hvor retfærdighed og godhed råder, så ingen af folkets børn af den grund skal tvinges bort fra den plet af jorden, hvor de muligt helst ville leve, og hvortil de er knyttet med bånd, der trods alt aldrig vil bryde.«⁶

Skjoldborg spørger i sin bog: »Har vi råd til at miste denne slægt fra Europas udmarkshytter?« Noget, som også bekymrede journalisten Henrik Cavling, da han i 1888 rejste til USA fra Politikens redakti-

De røde streger angiver Skjoldborgs rejse, som gik gennem de stater, hvor der boede flest danskere. I New York stod redaktør Georg Sofus Strandvold (1883-1960) for at arrangere turen, og i San Francisco overtog skibsreder Halvor Jacobsen (1865-1946). Rejsen fandt sted fra 10. november 1910 til 25. maj 1911. Cirka syv måneder med over 60 foredrag. (Kortet stammer fra en artikel af A. Bobjerg: »Danskernes Antal og Udbredelse i de Forenede Stater«, Geografisk Tidsskrift, Bind 20, 1909. s. 84-91.)

onslokale. Det var ikke blot slægten, der bekymrede, men også slægtens alder: »Med voldsom magt drager Amerika de unge til sig. I skolerne lærer børnene engelsk, og selv om de taler dansk i hjemmene, bliver engelsk dog deres sprog og burde blive deres sprog. Det var umuligt, ja, uklogt at gøre modstand. De indvandrede folks nationale ejendommeligheder udviskes forbavsende hurtigt i dette store samfund.«⁷

Statistikken giver Skjoldborg og Cavling ret i, at det var unge mellem 16 og 29 år, hovedsagelig ugifte unge mænd, der udvandrede. Hertil sagde Skjoldborg: »Den udvandring eller folkevandring, der skyldes ungdomshigen og eventyrlyst, er naturlig og i sin orden, så vi ikke skal blive et folk af hjemmefødslinger, men den udvandring, der har social elendighed til grund, den er skam og skade for et land.«⁸

Skjoldborg-samlingen indeholder også en mængde korrespondance om selve turen, planlægningen og de problemer, der opstod undervejs. En del af de økonomiske vanskeligheder, Skjoldborg havde i Danmark, fulgte således med til Amerika. Det faktum, at Louise Skjoldborg tog med på turen, faldt ikke alle steder i god jord. Foredragsarrangørerne ville ikke betale hotelovernatning for både mand og kone, så Louise måtte et sted blive længere tid, mens Skjoldborg drog i forvejen. Hun benyttede også lejligheden til at mødes med sin bror, Hendrik.

Huset på skrænten midt i billedet er Johan Skjoldborgs hus i Løgstør. Midt i 1930'erne var Skjoldborg så kendt en forfatter, at billedet blev udsendt af Richs som nr. 123 i serien »Ud i vort skønne land«. Et samlealbum kunne erhverves for 50 øre.

Hendes konklusion på Amerika-rejsen får man i »Vanda Venzel« ganske blufærdigt:

»Tournéen gik sin gang i staterne. Vi lærte et nyt Danmark at kende, men forholdene var yderst forskellige – snart talte Jørgen (Jørgen Guldager, det navn Johan Skjoldborg fik) for en stor forsamling og blev bagefter hyldet som en fyrste – dagen efter kunne vi stå på perronen ved en lille præriestation, hvor man havde glemt at hente os. Honorarerne svingede fra det udmærkede til nogle få dollars, som kom ind i småmønt, når hatten efter foredraget gik rundt.

- Jeg er bange for, sagde jeg, - at der ikke bliver nogen stor guldklump at ta med hjem.

- Jo – ikke i penge, men i minder og erfaringer. Amerika er bedre, end jeg havde troet.«⁹

Besøget hos Louises bror Hendrik Abenth (der i »Vanda Venzel« kaldes Herman) beskrives også. Han udvandrede til USA i 1900 og holdt kontakten til Danmark og Louise. Der er ikke overvældende mange breve, men lidt findes der. Der er også et fotoalbum i Skjoldborg-samlingen på Museum Thy, hvor der er et billede Hendrik sendte til sin søster, der er omtalt i Skjoldborg samlingen på Museum Thy. Et billede Hendrik sendte til sin søster er også omtalt i »Vanda Venzel«. Et billede, »hvor han sad ved rattet i en stor flot bil med konen ved siden af sig og børnene på bagsædet. Hvilken opgang den gang, han gik rundt i København i laset tøj med et reb om livet. Lille Herman var vel nu den mest velstående af hele familien. Ja, i Amerika var der nok et fjerding-spund guld til hver mand!«¹⁰

På Amerika rejsen fik Louise således sandheden om billedet at vide, igen ifølge skønhedslitteraturen: »Jeg er fattig som en lus. Det er fotografens bil. Det kostede 25 Cents at blive taget i den.«¹¹

Vi ved, at Hendrik arbejdede som fyrbøder, skovhugger og teamster (lastbilchauffør) under sit ophold i Amerika. Han giftede sig med Alma M. Johnholz, der var af tysk afstamning, den 22. april 1907. Alma (som i »Vanda Venzel« kaldes Mary) var »indbegrebet af det, man forstår ved en furie.«¹²

Parret fik i hvert fald 11 børn sammen. I september 1921 medvirkede Hendrik Abenth i en konkur-

Louises bror Hendrik Abenth og hans familie i Amerika. Billedet findes sammen med bilportrættet på side 34 i et album, der har tilhørt Johan Skjoldborg.

rence om, hvem der havde den mest børnerige familie i San Francisco-området.¹³ Præmien var 100 dollars. En anden produktiv familie med 16 børn ser dog ud til at have været for svær at slå.

Det faldt ikke i alles smag, at Hendrik var så god til at få børn, og han modtog i forbindelse med sin deltagelse i konkurrencen en dødstrussel med følgende ordlyd: »Men like you are responsible for the slavery, misery, suffering and hunger that over-population brings to the world. We are going to get you.«¹⁴

(Oversættelse: Folk som dig er skyld i slaveri, elendighed, lidelse og sult, der er følgerne af overbefolkning. Vi skal nok få ramt på dig.) Som en konsekvens gik Hendrik ud og købte en pistol, så han kunne for-

svare sig selv. Man kan læse om pistolen og familien i lokalpressen i november 1928, da Hendrik endte i fængsel, fordi han ikke havde erhvervet tilladelse til at bære pistolen.

Avisen havde også talt med Alma M. Abenth, der sagde: »He came home drunk and threatened me with it. Still, I think it would do me more good than it has done him, or the police department either. I'd be glad to have the price of the gun to buy food for the children.«¹⁵

(Oversættelse: Han kom fuld hjem og truede mig med den. Jeg tror, den vil gøre mig mere gavn end den har gjort ham eller politiet. Jeg ville være glad for at sælge pistolen og købe mad til børnene.) Det

var ikke noget harmonisk forhold, og ifølge folketællingerne flyttede parret fra hinanden, før Hendrik døde den 30. august 1936. Alma M. døde den 20. februar 1962.¹⁶

Hendrik var født på Frederiksberg den 10. januar 1877, fire år efter Louise. Ifølge Ole Sønnichsens »Rejsen til Amerika« opholdt der sig i perioden 1850-1918 ca. 300.000 danskere i USA.¹⁷

For at finde Thy-regionens andel kan man læse en god artikel i *Historisk Årbog* fra 2009 af Henning Bender. Bender finder her frem til, at omkring 8.760 af de udvandrede danskere kom fra Thisted Amt eller var født i Thisted Amt. Udvandringen herfra kom lidt senere i gang, men endte over landsgenemsnittet. Typisk ventede man til »der blev rimelige og sikre rejsemuligheder med tog og dampskibe«.¹⁸

Henning Bender benyttede kilderne i »Udvaldte arkiver i Aalborg« til sin artikel. Ved hjælp af statistikken kunne man se en erhvervsfordeling, der viste at 2.250 kom fra landbrugerhverv og 2.908 fra

byerhverv, og på mikroniveau drejede det sig om 48 gårdejere, 150 husmænd, 29 gartnere, 60 fiskere og 1.963 karle, tyende og daglejere.

Der var mange faktorer, der skubbede folk ud af Danmark, og mindst ligeså mange der trak dem til Amerika, hvad der ofte benævnes som »push- and pull effekten«. Her har en anden skribent i *Historisk Årbog* fra 2013, Gitte Nystrup Jørgensen, set på brevene fra Amerika: om livet derovre, pengestrømmen, penge til billetten og forsøgene på at bevare kontakten. Hun inddeler breve i kategorier som henholdsvis propagandabreve, kommercielle breve, pengebreve og kontaktbreve.¹⁹

I Skjoldborg-samlingen findes en del breve til og fra dansk-amerikanere, fordi Skjoldborg anså det for vigtigt at bevare den kulturelle forbindelse til Danmark for udlandsdanskerne.

I bogen »Gennem de forende Stater i Amerika« op søger Skjoldborg blandt andet Kristian og Hanne, navnene er opdigtede. Han beskriver deres liv i

Hendrik Abenth hos fotografen med kone og børn. Bilen var en del af fotografens kulisse!

Amerika: »De første 15-20 år var meget strenge med slid, med sorg og møje foruden det at være mellem fremmede mennesker i et fremmed land. Ingen kommer ind i Kanaan uden først at gå gennem ørkenen. Nu har de det, hvad man i daglig tale kalder godt.«²⁰

Det vender han tilbage til i to fortællinger om unge mennesker, der også stilles over for valget mellem økonomisk ruin eller udvandring.

I »På Grund« om Jens Brun og Marie lever et par gode, troskyldige, arbejdsomme unge mennesker i relativ fattigdom med udsigt til fattiggården. »Tankerne løb rundt ligesom en cirkushest uden at komme nogen vej.«²¹

»Jeg sagde dig forleden dag, at vi var løbne på grund, og det er vi også; men a tror, vi kan få vand under båden igen, hvis du vil være med.

- Om a vill!

- Ja, Ja, min pige! Nu er det bedst at tænke over det, for a mener nu ikke, det kan lade sig gøre her i landet.

- Aa, til Amerika?

- Ja, det var det, a mente.

Der lagde sig en skygge over hendes ansigt.«²²

Fortællingen slutter med et brev fra Jens med 200 kr. Billetten havde han allerede sendt og kunne nu kun afvente juli måned med spænding, om hvorvidt Marie ville rejse efter:

»Det daglige brød kan vi da lettere få her, om vi kan forblive raske. Men Danmark er dog Danmark. Og vil Gud kommer den dag, da vi atter fæster bo herhjemme.«²³

I den anden fortælling, »Jord« om Anders Kresten og Kirstin er jordstykkerne blevet for dyre til, at det unge par kan spare nok penge sammen. Og netop der indtræffer det, at

»Wolles Thøger fra Hurup kom hjem fra Amerika og fortalte, at derovre lå der udyrket jord i så store strækninger, at hele Danmark kun var en lille plet derimod, og det var jord så fed og kraftig, at den kunne dyrkes i mangfoldige år uden at gødes. Og så kunne den jord endda fås for næsten ingen penge, når folk rejste tilstrækkelig langt ud i det vilde land, bare nogle år, for så kom kulturen derud, og så kom de gode dage.«²⁴

De rejser til Amerika, men Anders Kresten bliver sindssyg, da en præriebrand tager alt, hvad det hårde slid har skabt. Og Skjoldborg slutter fortællingen med sit tilbagevendende spørgsmål: »Idet jeg tænkte over disse to menneskers skæbne, spurgte jeg ved mig selv: »Hvorfor skal dog sådanne folk lide så meget? Hvor længe vil Danmark blive ved at drive sine sønner og døtre i landflygtighed?«²⁵

Skjoldborg mødte desuden også to andre folkegrupper i Amerika. Dem han kaldte de indfødte (indianerne) og de indførte (negerne):

»Den forestilling jeg medbragte om indianerne som de frie, stolte, dristige adelsfolk med et højt natursind – blev hurtigt tilintetgjort ved selv at se virkeligheden. Jeg fandt et lille puslevornt, eskimolignende folk. Men naturligvis – kulturen, dvs. vor kultur har dræbt dem, deres kraft er brudt, og de er dømt til døden. Underligt sorgmodigt bliver ens sind, når man står over for dem, og véd det. De forstår det også selv, og det nedstemmer naturligvis også deres livsfølelse. Amerikanerne giver dem jo pension nu og oplærer deres børn i skoler; mange synes måske, det er glædeligt; for mig var der noget næsten naturstridigt og sær forvredent ved at se disse indianerbørn på skolebænk i det, vi kalder civiliseret tøj.«²⁶

»Negerne er derimod amerikanerne usympatiske og navnlig i sydstatene hadede og foragtede. Men negerne er en race med sunde legemer og en stærk formeringsevne, så de vokser meget kraftigt til. Negeren består vel, meget kort sagt, af et barn og et dyr. Deraf komme de uberegnelige og dyriske udslag, som har bidraget til at gøre ham foragtet. Men et væsen, der har et barnligt sind og dyrisk kraft, han kan, om han opdrages ret, blive en prægtig mand en gang.

Jeg tror på negerens fremtid som race. Og Booker Washingtons^{27/28} virken for negerne er et tegn, der viser opad for disse sorte børn. Men lad mig endelig ikke komme videre ind på dette spørgsmål, som sikkert de videst skuende amerikanere allerede arbejder med, men som ikke en på det nuværende tidspunkt kan løse. Altså jeg ved intet og siger intet om det, der engang vil blive til det store spørgsmål for US.«²⁹

Og Skjoldborgs morale for hele turen blev:

»På min rejse til Amerika har jeg rigtig levende forstået hvilket ansvar de, der for tiden styrer Danmarks land, altså også enhver vælger, har over for vort folk, vor kultur og vor fremtid med hensyn dertil, at de svækker os, ved at opretholde de dårlige sociale tilstande, eller i hvert fald ikke anstrenger sig tilstrækkeligt for at komme ud af dem.

Med andre ord har jeg lært, hvor vigtigt et element det sociale egentlig er af det nationale.

Der er for resten meget at lære i Amerika for os, således alt hvad der angår det praktiske liv.

Der er bl.a. to ting, vi her i Danmark kan lære af Amerika, to ting som vi alle sammen havde godt af at bide rigtig godt mærke i for alvor, nemlig at bestille lidt mere og låne lidt mindre. Og hvad har vi herhjemme ud af den selskabelighed som på landet, (hvor jeg er bedst kendt) er så at sige ved at æde os op?³⁰

Netop »selskabeligheden« og den efterfølgende regning var grunden til, at Skjoldborg rejste til Ame-

rika. Det behøvede han ikke at tage til Amerika for at finde ud af, det vidste han allerede! Hvad kom der ellers ud af Skjoldborgs tur til Amerika? Han skrev et skuespil, der fik stor udbredelse og indtjente ham de fleste penge. Det hed »*Ideale Magter*«. Stykket blev senere filmatiseret i 1941, som »*Niels Pind og hans Dreng*«, men er nok bedst kendt i sin sidste form »*Sønnen fra Amerika*« fra 1957 med Poul Reichhardt og Peter Malberg m.fl. på rollelisten.

Henrik Asferg

Født 1967. Cand. mag i historie og informationsforvaltning. I praktik på Museum Thy fra august til december 2017 i forbindelse med uddannelsen på Aalborg Universitet.

Artiklen er fagfællebedømt.

Noter

1. Lindhard, N.H.: »Om at samle Skjoldborg.« Krejl. *Lokalhistorisk tidsskrift for Løgstør og Omegn*. 25. Årg. Nr. 2, s. 23-28.
2. Schmidt, August F. : »Skjoldborgiana.« *Historisk Årbog for Thisted Amt* 1941, s. 33-39.
3. Buchholtz, Johannes: *Vanda Venzel*, Gyldendal 1939, s. 234
4. Buchholtz 1939, s. 235
5. Skjoldborg, Johan: *Gennem De forenede Stater i Amerika*, De Tusind Hjems Forlag 1911, s. 47
6. Skjoldborg 1911, s. 103
7. Sønnichsen, Ole: *Rejsen til Amerika*, Gyldendal 2013, s. 313f.
8. Skjoldborg 1911, s. 103
9. Buchholtz 1939, s. 238
10. Buchholtz 1939, s. 236
11. Buchholtz 1939, s. 239
12. Buchholtz 1939, s. 241
13. »Family of 16 still leading Chronicle list.« *San Francisco Chronicle* 18.09.1921
14. »Pride in many Children brings Death Threat.« *Oakland Tribune* 30. 09.1921
15. »Big Families too Costly.« *Oakland Tribune* 11.11.1928
16. www.ancestry.com United States Federal Census
17. Sønnichsen 2013, s. 31
18. Bender, Henning: Udvandringen fra Thisted Amt 1868-1910, *Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred*, 2009, s. 8
19. Jørgensen, Gitte Nystrup: »Breve fra Amerika – thyboer i midtvesten.« *Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred*, 2013, s. 87
20. Skjoldborg, Johan: *Gennem De forende Stater i Amerika*, De Tusind Hjems Forlag 1911, s. 40
21. Skjoldborg, Johan: *Romaner og Fortællinger*, bd. 1, Gyldendal 1921, s. 96
22. Skjoldborg 1921, s. 102
23. Skjoldborg 1921, s. 105
24. Skjoldborg 1921, s. 152
25. Skjoldborg 1921, s. 160
26. Skjoldborg, Johan: *Gennem De forende Stater i Amerika*, De Tusind Hjems Forlag 1911, s. 21f.
27. Booker Taliaferro Washington (1856-1915), afroamerikansk forkæmper, der gik ind for arbejdsomhed og uddannelse som vejen til borgerrettigheder. Skrev 14 bøger, bl.a. autobiografien »Up from Slavery« i 1901.
28. Skjoldborg 1911, s. 22
29. Skjoldborg 1911, s. 23
30. Skjoldborg 1911, s. 102